1929 var i flere henseender et bemærkelsesværdigt år. Det var et år, hvor de lande i Europa, der havde udkæmpet den første verdenskrig, gjorde så gode fremskridt i deres indbyrdes relationer, at normale, fredelige tilstande kunne siges at være genoprettet. Den franske ministerpræsident Aristide Briand foreslog, at der skulle indkaldes -en konference af europæiske regeringsledere med det formål at danne Europas forenede stater, og den tyske udenrigsminister Gustav Stresemann hilste dette initiativ velkommen.

Økonomisk havde første halvdel af 1920'rne været en kaotisk efterkrigstid med arbejdsløshed, inflation og devalueringer. Fra 1925 gik det atter fremad. England, Danmark og andre lande vendte tilbage til guldet, og 1929 gav utvivlsomt Vesteuropa den højeste velstand, man hidtil havde kendt.

I USA havde man allerede i 1920 valgt en præsident med mottoet "Back to normalcy". Det gjaldt ikke blot afviklingen af krigstidens statsindgreb, men også en tilbagevenden til førkrigstidens isolationistiske udenrigspolitik.

20'rne blev for Amerika en periode med voldsom fremgang - "de brølende 20're", som man kaldte dem. Denne højkonjunktur afspejlede sig intetsteds mere drastisk end på aktiebørsen i New York, hvor der i 1928 udviklede sig en spekulationsbølge, der efterhånden løftede aktiekurserne himmelhøjt op over et niveau, der stod i rimeligt forhold til de udbytter, man realistisk kunne forvente.

På denne baggrund blev de sidste måneder af 1929 i USA præget af et sammenbrud på aktiebørserne. Det begyndte den "sorte torsdag" i oktober, men det fortsatte så længe og gik så dybt, at det blev indledningen til ikke blot en krise i hele den amerikanske økonomi, men en verdensomspændende
depression af et omfang og en varighed, man ikke tidligere havde kendt.

Internationalt var altså de sidste måneder af 1929 afslutningen på en periode af fremgang og begyndelsen til et 10-år med store økonomiske vanskeligheder.

Også i Danmark blev 1929 et skelsættende år. Den økonomiske udvikling formede sig gunstigt året igennem, men i 1930 satte prisfaldet ind med landbrugskrise og arbejdsløshed til følge. 1929 blev ikke blot det første helt normale år i mellemkrigstiden, men også det sidste.

Skelsættende blev 1929 også politisk. Ved årets begyndelse var Madsen-Mygdals Venstreregering i det tredje år af sin levetid. Den var baseret på, at Venstre og Konservative tilsammen havde et flertal i begge Rigsdagens kamre, men der forelå

ingen egentlig samarbejdsaftale mellem de to partier.
De Konservative havde i 1928 valgt den unge Christmas Møller som gruppeformand i Folketinget, og det skulle hurtigt vise sig at få følger. Vinterens langvarige forhandlinger om et nyt forsvarsforlig mellem Venstre og Konservative strandede i marts måned. Det var ikke de store beløb, der var parterne imellem. De Konservative ønskede et forsvarsbudget på 46 mio. kr. Venstre ville ikke gå højere end 43 mio. kr. Ingen forestillede sig dog, at dette sammenbrud skulle få store politiske følger, før Christmas Møller ved finanslovsbehandlingen den 21. marts erklærede, at de Konservative under disse forhold ikke ville stemme for finansloven. Da de Radikale indtog samme holdning, kunne Socialdemokratiet ved at stemme imod få finansloven forkastet, idet kun Venstre stemte for. "Piccoloen tabte suppeterrinen", var "Blæksprut- ten"s underskrift til en tegning af Christmas Møller.
Resultatet blev et valg, som gik hårdt ud over de Konservative og gav Socialdemokratiet en tilsvarende stor fremgang, hvorefter ministeriet Stauning-Munch blev dannet.
Bertel Dahlgaards kommentar til valget var, at der nu ville
gå en rum tid, før Venstre og Konservative tilsammen igen fik flertal i Folketinget. Det var profetiske ord; de to partier har aldrig siden genvundet flertallet og dermed den position, de havde op til 1929.
Valget var kommet som et chok for Venstre, og megen bitterhed afspejler sig i Venstrebladenes kommentarer om det konservative forræderi. Denne bitterhed havde måske været endnu større, om man havde kunnet forudse, at der ville gå 16 år, før Venstre igen kunne danne regering.
Den ny situation, hvori partiet uventet befandt sig, gav stødet til, at man i sommeren 1929 gjorde alvor af længe nærede tanker om at styrke Venstres organisationsforhold. Venstres vælgere var landet over organiseret i lokale foreninger med et sammenlagt ganske stort antal medlemmer. Disse foreninger samarbejdede inden for de enkelte landsdele, men der eksisterede ikke nogen samlende, landsomfattende partiorganisation. Dette følte sig i stigende grad som et savn, fordi der stilledes voksende krav om en organisatorisk indsats ikke mindst i forbindelse med valgene, der mere og mere var forbundet med landsomfattende kampagner.
Et udvalg havde arbejdet med udkast til vedtægter for en landsorganisation, og på et delegeretmøde i Odense den 1. og 2. august besluttede 500 delegerede fra

Rigsdagsgrupperne, fra landsdelsorganisationerne og fra Venstrepressen at danne Venstres Landsorganisation. Der var da forløbet 59 år, siden tre Venstregrupper i folketinget i 1870 havde sluttet sig sammen i "det forenede Venstre" og dermed havde skabt Venstre som et landsomfattende liberalt parti.

To år efter denne sammenslutning vedtog man en i 25 punkter udformet fællesudtalelse, der havde karakter af et program for partiets politik. Det samlede sig om to hovedlinjer - en social lighedslinje og en åndelig frihedslinje. Der er punkter, som handler om lighed i beskatningen, lighed m.h.t. jordbesiddelse, almindelig værnepligt og valgret, og så er der 11 programpunkter om frihed i kirke og skole. Derimod er

der meget lidt om økonomisk politik ud over krav om fornuftig sparsommelighed i statshusholdningen og om toldnedsættelser.

I årene fra systemskiftet 1901 til den første verdenskrig gennemførtes af skiftende Venstreregeringer mange af disse krav. Anført af ledere som I.C. Christensen, Vilh. Lassen, Klaus Berntsen og Niels Neergaard stod Venstre i denne periode for en socialt bevidst liberal politik.

I Neergaards regeringstid 1920-24 blev denne linje anfægtet og efterhånden afløst af en mere erhvervsøkonomisk betonet, renlivet liberalisme fremført med ensidighedens styrke af den daværende landbrugsminister Madsen-Mygdal. Denne ændrede holdning slog også igennem, da man i 1925 udformede et nyt partiprogram til afløsning af fællesudtalelsen fra 1872, der havde tjent som grundlag for partiets politik i mere end et halvt århundrede.

Madsen-Mygdal blev statsminister i 1926 med den politik at tilpasse de offentlige udgifter og det indenlandske omkostningsniveau til den pariføring af kronens internationale værdi, som var sket året før. I øvrigt var det hans politik at sikre den frie konkurrence og det personlige initiativ på den private ejendomsrets grund både over for begrænsninger fra staten, fra fagforeninger og fra private monopoler.

Det var en politik, som trak skellet skarpt op mellem Venstre og de Radikale. At den også førte til et brud med de Konservative på grund af den førnævnte Strid om 3 mio. kr. til forsvaret kan kun forklares som udslag af en stædig fastholden ved det princip, at alle offentlige udgifter skulle deltage i nedbringelsen af statsbudgettet.

Den rendyrkede liberalisme lod sig imidlertid kun opretholde som rettesnor for Venstres politik i endnu et par år. Landbrugskrisen satte fra 1931 ind med en sådan

styrke, at Venstres kærnevælgere så deres økonomiske eksistens truet, og i den situation måtte man hente hjælp, hvor den var at finde uanset liberale principper. Det faldt i Madsen-Mygdals
lod at være den, der stillede forslag om oprettelse af Valutacentralen i januar 1932, omend kun tænkt som en rent midlertidig foranstaltning. Det faldt også i hans lod at indgå Kanslergade-forliget et år senere med den socialdemokratisk-radikale regering, indbefattet gennemførelsen af socialreformen. Få måneder senere trak han sig imidlertid ud af folketinget og afløstes som formand for folketingsgruppen af Dr. Krag. Dermed var der også personligt taget et afgørende skridt bort fra rent liberale principper over mod en konstruktiv og pragmatisk forhandlingspolitik bygget på en erkendelse af, at et parti i en given situation kan stå over for opgaver, som er vigtigere end virkeliggørelsen af bestemte ideer.
Det blev i høj grad Venstres opgave både i 30'rnes kriseår og senere i perioder af 50'erne og 60'erne at måtte kæmpe for at skabe rimelige vilkår for det erhverv, der leverede en stor del af partiets kærnevælgere, nemlig det danske landbrug.
Det var en opgave, som partiet ikke kunne vise fra sig. Der var ingen anden til at løse den. Men man betalte en pris for at være i den situation at skulle hente sine kærnevælgere fra et erhverv i krise og en befolkningsgruppe i tilbagegang. Det var svært, og undertiden umuligt, samtidig at føre en fra sådanne specielle økonomiske interesser frigjort reformpolitik. Dermed kunne partiet ikke med virkelig styrke og frigjorthed appellere til andre befolkningsgrupper, som kunne være partiets grænsevælgere - folk som i en given situation kunne tænkes at ville stemme på Venstre f.eks. ud fra et liberalt principgrundlag, men som ikke på forhånd følte sig traditionelt bundet til et parti, hvis praktiske politik i høj grad var bestemt af hensynet til kærnevælgerne i landbruget.
Da Madsen-Mygdal udtrådte af folketinget, forlod han ikke samtidig sit hverv som formand for Venstres landsorganisation. Det skete først i 1941. Man fik da i en årrække et
modsætningsforhold mellem rigsdagsgruppen og ledelsen af partiets hovedbestyrelse, som yderligere bidrog til at svække partiets politiske slagkraft.
Opkomsten af rent landbrugsorienterede bevægelser som L.S. og Bondepartiet gjorde ikke stillingen lettere. Jeg mindes personlig, da jeg om aftenen den 22. oktober 1935 stod på Rådhuspladsen i København og fulgte valgresultaterne på Politikens

lystavler. Det var et katastrofalt valg for Venstre, det tredje store nederlag i træk. Det reducerede folketingsgruppen fra 39 til 29 mandater og svækkede i høj grad partiets politiske indflydelse. Man har træffende betegnet denne periode som en "ørkenvandring". Der var mange, der dengang havde svært ved at tro på, at Venstre nogensinde på ny ville komme til at få ansvar som deltager i en regering, endsige selv blive eneste regeringsbærende parti.

Besættelsesårene vendte imidlertid op og ned på mange ting i dansk politik. Ved valget i 1945 blev Socialdemokratiet den store taber. Stauning var borte, og Kommunisterne var i vide kredse blevet rehabiliteret ved deres indsats i modstandsbevægelsen. Derfor skete der det, som kun få ville have anset for muligt fem år forinden, nemlig at en ren Venstreregering kom til at stå med ansvaret for de første vanskelige år på vej henimod normale tilstande, omtrent som tilfældet havde været efter den første verdenskrig. Forskellen var, at der nu ingen sangbund var for rendyrkede liberalistiske principper i den økonomiske politik. Det fremgår allerede af, at Thorkil Kristensen var finansminister i fem år af de otte frem til 1953.

På et andet område kom idépolitikken derimod til at spille en afgørende rolle, nemlig i den nationalpolitiske holdning over for Sydslesvig. Trods uenighed i partiet om statsminister Knud Kristensens linje blev valget i 1947 en af partiets største sejre, men - som det også er gået ved en senere lejlighed - man måtte efter sejren afgive regeringsmagten. Der vil altid være stærke kræfter i det danske folketing, som sørger for, at træerne ikke får lov at vokse ind i himlen.

Med Erik Eriksen som statsminister fik Venstre senere vor nuværende grundlov bragt i havn og fastholdt langt op i 50'erne en central position i dansk politik. En ensidig binding til de Konservative og den personstrid, som knyttede sig til denne linje, svækkede imidlertid partiets slagkraft så stærkt, at man med føje kan tale om en ny ørkenvandring, der først fik ende med Hartlings Svanninge-tale i 1965 og den udvikling, som herefter fulgte, med dannelsen af VKR- regeringen i 1968.

Dermed kan vi vel sige, at historien er forbi og nutiden begyndt. Jeg skal da slutte med nogle få bemærkninger af mere aktuel karakter.

Jeg sagde før, at Venstre i ganske lange perioder har måttet tilsidesætte liberale principper for at bistå en samfundsgruppe, der var kommet i økonomiske vanskeligheder, og som naturligt betragtede Venstre som sin politiske repræsentant. Denne problemstilling har ændret sig væsentligt siden Danmarks indtræden i EF for 7

år siden. Landbrugspolitikken har ikke i disse år spillet nogen hovedrolle for de politiske konstellationer her i landet. Til gengæld er der en anden opgave, som det efterhånden er blevet noget af en besættelse for Venstres politikere at yde et væsentligt bidrag til løsningen af. Det er ikke en opgave, der drejer sig om at komme nogen bestemt del af samfundet til hjælp, men det er simpelthen den opgave at få bragt balance i den samlede danske husholdning, således at mange års vækst i den udenlandske gæld omsider kan bringes til ophør og derefter afløses af en bevægelse i modsat retning. Allerede Venstres deltagelse i VKR-regeringen fra 1968 var præget af bestræbelser for at få løst dette problem, som dengang føltes stort og tyngende, selv om det i dag synes at have været særdeles beskedent og overkommeligt i forhold til den situation, vi nu oplever.

Vi må nok sige, at VKR-regeringen havde ikke megen succes med sine bestræbelser. Kildeskattens indførelse og det skattefri år, der gik forud, gjorde forholdene uventet vanskelige. Alligevel mener jeg at kunne sige, at havde vi i

afgørende situationer fået tilslutning til Venstres linje fra de konservative og fra hele den radikale gruppe i regering og folketing, så ville resultatet være blevet bedre, end det faktisk blev.

Om de tolv måneder, der gik fra dannelsen af Hartlings regering i december 1973 til udskrivningen af valg i december 1974, er vel først og fremmest at sige, at de stod helt i oliekrisens tegn, og en hvilkensomhelst regering ville simpelthen have haft ryggen mod muren i kampen for at klare de nærmeste krav. Folks mening om indsatsen i løbet af dette år viste sig ved en fordobling af Venstres mandattal ved valget i januar 1975, men med samme konsekvens som efter sejren i 1947, nemlig en socialdemokratisk regering. Og så gik det igen derudad med en kraftig stigning i den offentlige sektor, angiveligt for at bekæmpe arbejdsløsheden, men med den konsekvens at både betalingsbalancens underskud og arbejdsløsheden har sat nye rekorder.

I denne situation traf Venstre i fjor den beslutning at gå ind i en regering med Socialdemokratiet. Det må have været en svær beslutning, og det forløbne år har vist, at konsekvenserne af beslutningen har været svære at leve med. Det kommer næppe bag på nogen - heller ikke på dem der traf valget i fjor. Hvad man derimod ikke kunne forudse, var de ydre ulykker i form af nye store stigninger i priserne for importeret energi, som de sidste måneder har bragt. Derfor står man i dag et godt stykke

længere fra målet, end da man begyndte vandringen i fjor.
Man har spurgt: Hvor bliver Venstres ideer af? Slides de ikke bort i dette besværlige samarbejde om at løse dagens og vejens problemer ved hjælp af metoder, der minder lige så meget om socialdemokratisk som om liberal politik? Man kan hertil svare, at debatten om Venstres liberale idégrundlag trives i bedste velgående, hvilket forhandlingerne på dette landsmøde er et klart bevis på. Men man kan også svare noget andet. Ligesom det i sin tid med rette føltes nødvendigt at
tage ansvaret for at gå ind i en politisk kamp til gavn for en seerlig befolkningsgruppe, der var i nød, sådan kan det i dag føles nødvendigt at vedkende sig i handling sit ansvar for, at der gøres en indsats for at bringe en nødstedt samfundsøkonomi på ret køl. Det sker helt klart med den risiko, at man ikke får tak for det af befolkningen, og at mange vælgere - også af Venstres egne - vil få svært ved at finde forbindelsen mellem idé og virkelighed.
Det er en situation, som har bragt frem i min erindring et brev, jeg modtog fra en ven, da jeg i sin tid sagde ja til at gå aktivt ind i politik. Det var en lykønskning, der med et citat fra en salmelinie ønskede mig "mod og held". Bag netop dette ønske lå nok en realistisk erkendelse af vilkårene for en politisk gerning. Modet er nødvendigt, modet til at gøre det rigtige og ikke altid nøjes med det populære. Men heldet er også nødvendigt. Uforudsete begivenheder kan spille ind på en sådan måde, at det afgørende forringer mulighederne for at nå de mål, man har sat sig.
Modet havde man i Venstres ledelse, da man i fjor gik i regering med socialdemokratiet. Heldet har man ikke haft med sig i det første regeringsår, og der er ingen tegn på, at forholdene i den henseende bliver bedre i den nærmeste fremtid. Alligevel skal man hverken fortryde det, man har gjort, eller give op i utide. Man skal i stedet holde sig til de gamle romeres ord, at der er situationer, hvor det er nødvendigt at sejle, men ikke nødvendigt at leve.